

NYELVHASZNÁLATI SZOKÁSOK VIZSGÁLATA A MINDSZENTI KETTŐSNYELVŰ KÖZÖSSÉGBEN

MÁTYUS KINGA

Bevezetés

A kettősnyelvűség a mai magyar szakirodalomban elterjedt meghatározás alapján az a nyelvi jelenség, amikor a nyelvhasználó és/vagy a beszélőközösség egyazon nyelv két – nemcsak stílári – változatát, egy nyelvjárást és a köznyelvet használja, beszéli. Aki ennek a nyelvhasználatnak birtokában van, azt nevezük kettősnyelvűnek (vö. Kiss 1995: 232 és Lanstyák 1998, 5. j.).¹ A kettősnyelvű beszélők mindig a szituációnak, illetve a társas környezetnek megfelelő nyelvváltozatot választják a birtokukban lévő két vagy több változat közül. Ez a fajta nyelvhasználat napjainkban is sok helyen megjelenik, főként a széttartó dialektusú közösségekre jellemző. Szeged környékén számos olyan települést, illetve beszélőközösséget találunk, melynek nyelvhasználatában a kettősnyelvűség egyre jobban terjed – ilyen például Mindszent város is. Munkámban a mindszenti beszélőközösség egy korcsoportjának nyelvhasználatát vizsgáltam meg két kérdőív segítségével, mellyel a következő kérdésekre kerestem a választ: Mi jellemzi a korcsoport nyelvhasználatát, nyelvi szokásait és attitűdjeit? Mennyire tudatos nyelvhasználók a kettősnyelvűek? Hogyan függ össze az adatközlők nyelvjárásukhoz, illetve a köznyelvhez fűződő attitűdje nyelvhasználati szokásaikkal? Milyen kapcsolat van a beszélők nyelvi attitűdjei és szociokulturális háttérük között?

Mindszent Hódmezővásárhely és Szentés közt félúton, a Tisza partján fekvő kisváros, körülbelül 8500 lakossal. Választásom azért esett erre a településre, mert vizsgálataimhoz olyan nyelvközösséget kerestem, amelyben mindenki ugyanazt a nyelvjárást beszéli, és a kettősnyelvűség már általános jelenség. A város a Juhász Dezső-féle tízes fölosztás szerint a délföldi nyelvjárási régióba tartozik, s legjellegzetesebb nyelvjárási jegye a független *ö*-zés. Az *ē* fonéma főleg egytagú szavakban, bizonyos vegyes hangrendű szavakban és újabb átvételű idegen szavakban jelenik meg (Juhász 2003: 278–81). A kisvárosnak két óvodája és két iskolája van, mindenhol szinte kizárólag mindszenti származású pedagógusok tanítanak. Nagyon erősen él még a nyelvjárás, de a kettősnyelvűség a 30 éves korosztálytól kezdve egyre jobban terjedőben van, és – ahogy a beszélgetések során kiderült – nagyon foglalkoztatja a nyelvközösség tagjait, egyesnyelvűeket és kettősnyelvűeket egyaránt.

¹ Kiss Jenő definíciója szerint a kettősnyelvűség „az egyén vagy kisebb-nagyobb csoportok, közösségek egy nyelv két – nem stílári – változatát ismerik és/vagy használják” (Kiss 1995: 232), illetve Lanstyák István szerint „az egyéni kettősnyelvűség a beszélőnek az a képessége, hogy egy nyelven belül két változatot tud a beszédhelyzetnek megfelelően váltogatva használni. Társadalmi kettősnyelvűségen az egy nyelven belüli két jellegzetes változatnak, a standardnak és a nyelvjárásoknak az együttélését mint valamely közösségre jellemző nyelvi helyzetet értjük.” (Lanstyák 1998: 4–5. j.).

Az itt bemutatott két kérdőív egy nagyobb munka része, melynek célja a mindszenti beszélőközösségben két korcsoport, 5–7 éves gyermekek és 25–35 éves felnőttek nyelvhasználatának minél teljesebb bemutatása, és a kettő összevetése.

Módszertan

Az első kérdőívet (1.1. kérdőív a Függelékben) az egyik helyi óvodába járó gyerekek szülei töltötték ki – vagyis körülbelül a 25–35 éves korosztály. E kérdőívvel lehetőségem nyílt arra, hogy meglehetősen sok mindszenti nyelvhasználatáról és nyelvi attitűdjeiről képet kapjak, valamint felvázoljam, irányítják-e a kérdezett szülők gyermekük nyelvhasználatát, s ha igen, az inkább a köznyelvi *e*, vagy a nyelvjárási *ő* felé történik-e. Nagy hangsúlyt fektettem a nyelvi viselkedés okainak vizsgálatára. Ennek a kérdőívnek szükségszerűen rövidnek és érthetőnek kellett lennie. A rövidség miatt pedig olyan kérdésekre volt szükség, amelyek mind a gyermekek nyelvi hátterére, mind pedig a szülők attitűdjeire célzottan, és mindenki számára érthetően rákérdez.

Az anyaggyűjtés véletlen mintavétellel történt, mely mégis meglehetősen jól tükrözi a vizsgált csoport rétegzettségét. Az óvodába mintegy 220 gyerek jár, de minden család csak egy kérdőívet töltött ki, az így 170 kiadott kérdőívből 118 darabot kaptam vissza, vagyis csaknem 70%-ot. Ez nagy segítséget jelentett egy átfogó nyelvi kép megalkotásához.

A másik kérdőív (1. 2. kérdőív a Függelékben) segítségével azt vizsgáltam, milyen attitűdjeik vannak a felnőtt adatközlőknek saját nyelvhasználatuk, illetve településük nyelvváltozatával kapcsolatban. A vonatkozó szakirodalomban nem találtam olyan kérdőívet, amelyet munkámban maradéktalanul fölhasználhattam volna. Legnagyobb segítségemre az Oszkó Beatrix és munkatársai által készített kérdőív volt, melyet egy változásvizsgálat keretein belül használtak föl, a Magyar Nyelvjárások Atlaszának kutatópontjain (Oszkó 1992: 144–50). Emellett fölhasználtam Beregszászi Anikó megfélemlített nyelvhasználatot vizsgáló kérdőívét (2004), és Kontra Miklós 1997-es vizsgálatát is (Kontra 1997). E kérdőív fő célja az volt, hogy feltárja, milyen motívumok irányítják a kettősnyelvű adatközlők nyelvhasználatát, nyelvváltozat-választását. A kérdőív három nagy kérdéscsoportot foglal magába. Az első kérdéskör az adatközlő adataira (név, cím, életkor, iskolák, munkahely, házastárs származási helye) kérdez rá. A második vizsgálja azt, hogy a beszélő mennyire tudatos nyelvhasználó, mennyire ismeri fel, milyen sajátosságai vannak nyelvjárásának, valamint, hogy milyen attitűdök fedezhetők fel nála. Ebbe a kérdéskörbe tartozik a nyelvi alapú hátrányos megkülönböztetés kérdése is. A harmadik kérdéskör a nyelvi változásra vonatkozik, illetve arra, mennyire vannak ennek tudatában az adatközlők.

Ebben az esetben az anyaggyűjtés módja a célzott mintavétel volt, hiszen a vizsgálathoz olyan kettősnyelvű beszélőkre volt szükség, akik a két nyelvváltozatot már jól elkülönülő szituációkban használják – az már csak a kérdőív kitöltése során derült ki, hogy ezek a beszélők, mint csaknem minden kettősnyelvű, akivel találkoztam, egészen tudatos nyelvhasználók. A részletes kérdőívet négy adatközlő töltötte ki.

A kérdőíves fölmérések eredményei

1. Az óvodások szülei által kitöltött kérdőívek elemzése

Mivel a kiosztott kérdőívek csaknem 70%-át visszakaptam, egészen árnyalt képet kaptam a 25–35 éves mindszeintiek nyelvhasználatáról, nyelvi attitűdjeiről. A feldolgozásban a kérdőív szerkezeti felépítését követem. Mivel a Mindszenten használatos nyelvjárás emblematikus sajátossága az *ö-zés*, így ez a kérdőív ezt helyezte a középpontba. Az első kérdés a szülők használta nyelvváltozatra kérdez rá. Az eredmények skálájának két szélén a következő esetek állnak: a 118 megkérdezett családnak pontosan felénél mindkét szülő csak *ö-vel* beszél.² A szülők csaknem hatoda (13,5%) saját bevallása szerint kizárólag *e-vel* beszél. Az ezek közti esetek nagyon változatos képet mutatnak. Minden előfordulható jelenségre találunk példát, ezek közül csak a fontosabbakat emelem ki. Nyolc olyan család van, ahol mindkét szülő mindkét nyelvváltozatot használja (6,7%), négy olyan család, ahol az egyik szülő mindkét nyelvváltozatot használja, a másik csak *ö-zik* (3,3%), és húsz olyan család, ahol az egyik szülő csak *e-vel*, a másik csak *ö-vel* beszél (17%). Összefoglalásként: véleményem szerint a kapott adatokat két szempontból kell megvizsgálnunk: egyrészt abból, mennyire használják az adatközlők a település nyelvjárását, másrészt abból, mennyire van terjedőben a kettősnyelvűség. A megkérdezett családok több mint háromnegyedénél (84%) legalább az egyik szülő *ö-zik* (függetlenül attól, használ-e más nyelvváltozatot), és ami talán ennél is fontosabb adat: a családok csaknem kétharmadánál (60,2%) mindkét szülő *ö-zik* (ismét függetlenül egy esetleges másik használt nyelvváltozattól). Emellett a családok nyolcadánál (12,7%) legalább az egyik szülő mind *e-zik*, mind pedig *ö-zik*, és a családok mindössze tizenötödénél (6,8%) kettősnyelvű mindkét szülő.

Az a föltevésem, hogy a megkérdezett családok nagy többségében mindkét szülő csak *ö-zik*, nem nyert tehát igazolást. Bár nem állnak rendelkezésünkre részletes adatok a nyelvjárás korábbi állapotára vonatkozóan, számos adatközlő ismeretei szerint ez nagy különbség az eggyel idősebb generáció nyelvi helyzetéhez képest, amikor a felnőtt beszélők legnagyobb része csak *ö-zött*. Ezek az adatok jelölhetnek egyfajta nyelvi változást, melyben a nyelvjárás egyre kevesebb nyelvhasználati szintérre szorul vissza.

A másik, adatokra vonatkozó kérdés a szülők iskolázottságát vizsgálta, azért, hogy később majd kitérjünk arra is, van-e kapcsolat az iskolázottság és a nyelvi attitűdök között. A kérdésekre kapott válaszok összesítését az 1. táblázat mutatja be.

² A kérdőívek családokra vonatkoznak, így az N általában a válaszadó család számát mutatja, és ezen belül térek ki a szülők nyelvhasználatára, ami körülbelül 2 N.

1. táblázat

Szülők iskolai végzettségének megoszlása (N=236)

Végzettség	Apa (fő)	Anya (fő)
Általános	28	21
Szakmunkásképző	56	46
Szakközépiskola	16	23
Gimnázium	2	11
Főiskola	6	11
Egyetem	7	3
Nincs adat	3	3

Ahogy a táblázatból kiderül, a legtöbb megkérdezett, a válaszadók közel fele (43,2%) szakmunkás végzettségű. Az általános iskolát végzetek aránya valamivel több, mint egyötöd (20,7%), ezt követik a szakközépiskolai végzettségűek, a megkérdezettek közel tizede (16,5%). Főiskolai, illetve egyetemi végzettségűek aránya nagyon kicsi (6,7%, illetve 2,4%). Ennek egyik oka az lehet, hogy a településen kevés a képzésüknek megfelelő munkalehetőség, így a felsőfokú végzettségűek más városokban keresnek állást.

A kérdőív harmadik kérdése így szólt: „Szeretné-e, hogy gyermeke *ő*-vel beszéljen?”. Az adatközlők valamivel több, mint fele válaszolt *igen*-nel (50,8%), több, mint egyharmada *nem*-mel (38%). Csupán öt válaszadónak (4,2%) mindegy, hogy gyermeke *e*-zik, vagy *ő*-zik, egy szülő válaszolt *talán*-nal és hét esetben nem volt adat.

Válaszukat 96-an indokolták (81,4%). Azok a családok, akik szeretnék, hogy gyermekük *ő*-vel beszéljen, szinte kivétel nélkül azokat a magyarázatokat adták, hogy otthon is így beszélnek, illetve ezeknek a hagyományoknak tovább kell élniük. Akik nem szeretnék, hogy gyermekük *ő*-zzön (összesen 41 szülő), már többféle indokot soroltak föl. Legtöbbjük (87,8%) szerint a gyerekek hátrányos helyzetbe kerülhetnek a nyelvjárás használata miatt a továbbtanulásban, illetve ha elkerülnek otthonról. Mindössze öt család (12%) indokolta válaszát azzal, hogy nem mindszenti származásúak, így nem *ő*-vel beszélnek otthon.

A második, és a harmadik kérdés összevetésére megvizsgáltam, van-e összefüggés a szülők iskolázottsága és a között, hogy mely nyelvváltozatot szeretnék, ha gyermekük elsajátítaná. Úgy találtam, hogy csak az iskolázottságot vizsgálva nem látható semmilyen összefüggés, de ez az egyszerű összevetés nem is a valós eredményeket mutatja. Azok a szülők, akik *ő*-vel (is) beszélnek, érthetően nagy arányban szeretnék (körülbelül háromnegyedük), ha gyermekük megtanulná a nyelvjárást, szemben azokkal, akik *e*-znek. Azok a családok pedig, ahol legalább az egyik szülő felsőfokú végzettségű (21 ilyen család van az adatközlők között),³ és mindkét szülő *ő*-vel beszél (11

³ Azért csak a felsőfokú végzettségűek helyzetét mutatom be, mert egyedül itt tapasztalható mérhető különbség a többi iskolázottsági csoporthoz képest.

család), mindannyian szeretnék, hogy gyermekük *ö*-vel is megtanuljon beszélni. Tiszta-
tában vagyok azzal, hogy a felsőfokú végzettségűeknél tapasztalható 100% nem nagy
különbség az összes többi végzettségűeknél mért 75%-hoz képest, de vegyük figye-
lembe azt is, hogy a felsőfokú végzettségük aránya az összes adatközlő között egészen
kicsi, ám az a válaszadók valós rétegzettségét mutatja.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a hátrányos megkülönböztetés kérdése mind
az igennel, mind a nemmel válaszolók indoklásaiban nagy arányban szerepel. A szülők
egyharmada (32%) vélekedik úgy, hogy bár szeretné, ha Mindszent nyelvjárása tovább
élne, mégis szükséges, hogy gyermeke *e*-vel is megtanuljon beszélni, hogy ha szülővá-
rosából később elkerül, ne érje hátrányos megkülönböztetés. Az adatok illusztrálására
álljon itt néhány idézet a kapott válaszokból:

Kérdés: „Szeretné-e, hogy gyermeke *ö*-vel beszéljen?”

Válaszok: „Részben igen, mert szerintem az *ö*-vel való beszéd, a tájszólás nem szé-
gyen. De a nagy városokban később, ha felkerül, lenéznek az *ö*-vel való beszédet.” „Túl vi-
dékies hangzású, egy Pest központú országban ez nem hiszem, hogy túl előnyös dolog.”

A negyedik kérdés azt vizsgálta, ösztönzik-e a szülők gyermeküket valamilyen
módon a választott nyelvváltozat használatára. Erre a kérdésre az adatközlők 88%-a
válaszolt (14 esetben nem volt adat). A válaszadók mindössze negyede (24,6%) húzta
alá az *igen*-t, kétharmada (66,1%) a *nem*-et. Összevetve e kérdés indoklásait (a kérdés
jellegéből adódóan csak az adatközlők harmada válaszolt) az előző kérdéssel („Sze-
retné-e, hogy gyermeke *ö*-vel beszéljen?”) a következő érdekes eredményt kapjuk:
azok közül akik szeretnék ha gyermekük *ö*-vel, vagy *ö*-vel is megtanulna beszélni,
mindössze egy válaszolta azt, hogy kijavítja, ha valamit nem *ö*-vel mond. A többi adat-
közlő úgy nyilatkozott, hogy a gyermek környezetében mindenki *ö*-vel beszél, de nem
ösztönzik. Míg azok közül, akik nem szeretnék, ha gyermekük *ö*-zne, az adatközlők
kétharmada válaszolta azt, hogy javítja gyermeke beszédét, és csak harmada azt, hogy
maga is így beszél hozzá. Ezek az adatok arra mutatnak, hogy az *ö*-zés a természete-
sebb nyelvhasználat a vizsgált családok nagy részében. Erre a szituációra, és a kettős-
nyelvű nyelvhasználók (a kérdőívet kitöltő családban mindkét szülő kettősnyelvű)
nyelvi tudatosságára példa a következő idézet:

Kérdés: „Ösztönzi-e őt erre [a választott nyelvváltozat használatára] valamilyen
módon, s ha igen, hogyan?”

Válasz: „Kis kora óta így beszélünk neki, és talán véletlen, de tudja, hogy hol,
mikor és hogyan kell beszélni. Ezt tőlünk tanulja el, mert attól függ, hogy hogyan be-
szélünk, hogy éppen helyileg hol tartózkodunk!”

Az önstigmatizáció és a nyelvjárásnak tulajdonított rejtett presztízs egyaránt je-
len van tehát a kettősnyelvű adatközlőknél. Az önstigmatizáción azt a jelenséget értem,
amikor a beszélő saját nyelvjárását⁴ megbélyegzettnek érzi, ezért beszédében igyekszik
annak emblematikus jegyeit kerülni, s a köznyelvhez közeledni. A nyelvjárás rejtett

⁴ Azért nem írom azt, hogy alapnyelvét érzi stigmatizálnak, mert vizsgálataim során úgy találtam,
ma már szinte egyszerre sajátítják el a gyermekek a nyelvjárást és a köznyelvet. Sajnos a korábbi évekről,
vagyis a jelen adatközlők nyelvsajátításának módjáról nincsenek részletes adatok.

presztízse leginkább annak összetartó szerepéből adódik. Az önstigmatizáció és a rejtett presztízsz jelenlétének megoszlása határozza meg azt, milyen arányban marad meg, illetve szorul vissza a nyelvjárás egy adott közösségben. Bár a mindszeinti beszélők közösségben az önstigmatizáció meglehetősen erős, a rejtett presztízsz szerepe olyan nagy, hogy akár a kettősnyelvűség többé-kevésbé stabil helyzetét is eredményezheti.

Az utolsó pontban azt kértem az adatközlőktől, írják le, fontosnak tartják-e, hogy továbbéljen Mindszent nyelvjárása. Erre a kérdésre csaknem minden adatközlő válaszolt (88,9%). A 105 válaszadó túlnyomó többsége (78%) igennel válaszolt, mindössze ötödük (19%) nemmel, egy adatközlő nyilatkozott úgy, hogy szeretné is, és nem is (válaszát nem indokolta), és két válaszadó számára mindegy, hogy továbbél-e a város nyelvjárása. Az igennel válaszoló túlnyomó többsége (93%) azzal indokolta válaszát, hogy fontos, hogy a hagyományok tovább éljenek, hisz ezzel gazdagabb lesz mind a beszélő, mind pedig a magyar nyelv. Azok közül, akik nem tartják fontosnak, hogy továbbra is fennmaradjon a nyelvjárás (összesen 20 adatközlő), a válaszadók fele nem indokolta válaszát, ötöde nem mindszeinti származású, tizede túl régiesnek tartja az ő-zést, és szerintük „haladni kell a korral”⁵, tizede szerint az emberek később, a városból elköltözve úgyszólván áttérnek az *e*-zésre, a fennmaradó tized szerint pedig hátrányos helyzetbe kerül az, aki *ö*-zik, így nem szeretnék, ha továbbélne a nyelvjárás.

A továbbiakban szeretnék kitérni néhány olyan kérdésre, amelyekre a kérdőív nem kérdezett célzottan, mégis nagyon fontos eredményei a felmérésnek. A nyelvi alapú hátrányos megkülönböztetés a nyelvi attitűdöket egyik legjobban befolyásoló tényező. A sokak által vizsgált kisebbségi nyelvhasználat esetén a magyar nyelvet kisebbségként beszélők állnak szemben az államnyelvet beszélőkkel (vö. Beregszászi 2004). Ehhez hasonló jelenséget tapasztalhatunk egy nyelven belül akkor, amikor a köznyelvet és a nyelvjárást beszélők viszonyát figyeljük meg a mai magyarországi helyzetet vizsgálva. A nyelvjárást beszélő egyént köznyelvi környezetben hátrányos megkülönböztetés érheti nyelvhasználatára miatt. Az ettől való félelem vezetett ahhoz, hogy a nyelvjárást beszélők saját nyelvközösségükön kívül igyekeznek kerülni az általuk leginkább nyelvjárásiasnak ítélt sajátosságokat, ez vezetett a regionális köznyelv, illetve a kettősnyelvűség kialakulásához (Kiss 2003: 234–6). A nyelvi alapú hátrányos megkülönböztetés nagy veszélye az, hogy a kisebbségi nyelv(változat) visszaszorul, vagy akár teljesen el is tűnik. Arról nincsenek adatok, hogy a kettősnyelvűség mennyire stabil nyelvi helyzet, de mint a nyelvi változás, szigorúan fogalmazva a nyelvjárásvesztés egyik állomását nagyban veszélyezteti, ha ez a nyelvészociológiai attitűd a társadalom felől továbbra is erős. Vagyis szükséges lenne megvizsgálni, ma milyen okai vannak a kettősnyelvűség kialakulásának, mennyire játszik benne szerepet a hátrányos megkülönböztetés, és mennyire számítanak más tényezők.

Fontosnak tartom bemutatni, a kérdőívben megjelenik-e, s ha igen, milyen módon, a hátrányos megkülönböztetés. Erre láthatunk két példát a harmadik kérdés indoklásának tárgyalásakor, nézzük meg most részletesebben: 118 adatközlő közül 16 (13,6%) utalt arra, hogy hátrányos megkülönböztetés érheti azt (vagy érte az adatközlőt

⁵ Idézet az egyik kérdőívbeli.

magát), aki köznyelvi környezetben a nyelvjárást használja. Ez több formában jelenik meg a válaszokban: „Ha kikerül az életbe, leszólhatják emiatt a többiek.” „Később csúfolni fogják érte.” „Sajnos a társadalom azért olyan, hogy előítélettel vannak velük [a nyelvjárást használókkal] szemben.” „Mert ha elkerül Mindszentről továbbtanulni, az iskolában kinézik.”

A fent említett 16 adatközlőn kívül 10-en jegyezték meg azt, hogy „nem szégyen” nyelvjárást beszélni: „Szerintem vigyük tovább [a nyelvjárást], nem szégyen ez, hogy mi övel beszélünk.” Véleményem szerint ez is arra utal, hogy találkoztak már a nyelvi alapú megkülönböztetéssel.

A kérdőívek válaszaiban több helyen említik az adatközlők a kettősnyelvűséget. Tíz adatközlő említette, hogy ő maga, vagy családtagja kettősnyelvű „e-vel és ö-vel is beszélnek a gyerekek a megfelelő környezetben”. Az egyik szülő egészen részletesen leírja, hogyan alakult ki nála ez a nyelvi jelenség: „Szegeden jártam középiskolába. Szegeden e-vel beszéltem, ahogy itthon a buszról leszálltam, már ö-vel beszéltem. Ez annyira automatikus volt, hogy egy ideig magamnak sem tűnt föl.” A tíz említett adatközlő közül négy kitér arra is, hogy ez egyfajta nyelvi változás, ami az ő generációjukban, illetve a náluk fiatalabbaknál tűnik fel: „bár a fiatalok már nem mindig beszélnek így [ö-vel], főleg, ha elkerülnek Mindszentről.”

Végül néhány példán keresztül azt mutatom be, hogyan gondolkodnak az adatközlők saját nyelvváltozatukról, illetve a köznyelvről: „Ezen a vidéken az ö-vel való beszéd a jellemző, ezért ez a tájszólás természetes. Ennek ellenére e-vel kell megtanulni beszélni, hiszen az iskolában és az ország területén így helyes beszélni, írni.” „Szép nyelvjárás ez, még akkor is, ha sokat csúfolják, nem szeretik. Érdekes és különleges. Különlegessé teszi magát a személyt is, főként e-vel beszélők körében.” És néhány ellenpélda: „próbáljuk irányítani a szép beszédre [köznyelvre]”, „elmondom neki, hogyan mondjuk szépen [e-vel].”

A fent bemutatott adatok alapján elmondhatjuk, hogy a mindszeinti városi nyelvben⁶ változások zajlanak, melyben, a vizsgált családokban használt nyelvváltozatokat tekintve, megfigyelhető a nyelvjárás visszaszorulása. Feltételezhető, hogy e változás oka az, hogy a nyelvjárás használata egyre kevesebb szintérré szorul vissza, s ennek több oka is van, melyek közül a fent bemutatott kérdőívben kapott adatok alapján azt mondhatjuk, hogy az egyik fontos ok a következő: maguk a beszélők választják (tudatosan, vagy nem tudatosan) a köznyelvet bizonyos helyzetekben, a hátrányos megkülönböztetéstől való félelem miatt. Ezeket az adatokat ellensúlyozza a megkérdezettek nyelvi attitűdje, amely azt mutatja, hogy túlnyomó többségük szerint fontos a mindszeinti nyelvjárás megőrzése, továbbvitele, s ez visszafoghatja az adatokból következtethető nyelvjárás visszaszorulást.

⁶ A városi nyelv és a városi nyelvjárás különbségére lásd Kiss 2003: 131.

2. A nyelvi attitűdöket vizsgáló kérdőívek elemzése

Az attitűdöket és motívumokat vizsgáló kérdőívet négy felnőtt kettősnyelvű adatközlő töltötte ki. Az adatközlők sorrendje azt is mutatja, milyen gyakran beszélnek *ő*-vel: az első adatközlő a legritkábban, a negyedik pedig a leggyakrabban.

Az alábbiakban nemcsak a kérdőívben kapott adatokat mutatom be, hanem azokat az információkat is, amelyekre az adatközlőkkel folytatott beszélgetések során derült fény. Az első, adatokra vonatkozó kérdéscsoportból kiderül, hogy mind a négy adatközlő családja *ő*-zik, mindannyian Mindszenten jártak általános iskolába, középiskolába hárman Hódmezővásárhelyen, egy adatközlő Szegeden, az egyetemet, illetve főiskolát pedig hárman Szegeden, egy adatközlő Budapesten végezte. A beszélgetések során kiderült, hogy már a középiskolában mindenki *e*-zős környezetbe került, még azok is, akik Hódmezővásárhelyre jártak.

A kérdőív számomra legérdekesebb része a második kérdéskör volt, amely a nyelvi attitűdökre, motívumokra vonatkozott. Ennek első kérdése azt vizsgálja, mennyire vannak tisztában a beszélők nyelvjárásuk különböző sajátosságaival. Az *ő*-zést természetesen minden adatközlő említette, a negyedik adatközlő csak erre utalt. Az első adatközlő az egyetlen, aki megemlíti a nyelvjárás másik nagyon fontos hangtani sajátosságát, a zárt *ē*-zést. A második adatközlő a mindszeinti nyelvváltozat sajátosságainak tekinti azt is, hogy bizonyos szóvégi mássalhangzókat nem ejtenek, sok szóvéget lerövidítenek. A harmadik válaszadó említi, hogy a mindszeinti nyelvjárásban „bizonyos szófordulatok, kifejezések is eltérnek [az *e*-zéstől], pl. jössz helyett gyűszz.” Vagyis megállapíthatjuk, hogy a beszélők nyelvjárásuk több megkülönböztető jegyének is tudatában vannak, és olykor a nyelvjárás elemekhez sorolják a teljesen familiáris szituációkban megjelenő beszélt nyelvi elemeket is. Ennek az lehet az oka, hogy – amint az a beszélgetésekből kiderült, és a későbbi kérdésekből látni is fogjuk – a nyelvjárás használata sok beszélőnek egyfajta familiáris viszonytal jár együtt, a bizalom kifejezésére szolgál.

A második kérdés az előzőhöz szorosan kapcsolódik, azt vizsgálja, mit tartanak megőrzendőnek a mindszeinti nyelvváltozathoz az adatközlők, mit szeretnének továbbadni. A kérdés rejtetten kettős: amellet, hogy rákérdez, mely jegyeket kell föltétlenül megőrizni, arra is vonatkozik, az adatközlő maga fogja-e továbbadni ezt a nyelvváltozatot. Sajnos úgy tűnik, túl jól sikerült a kérdés második értelmét elrejteni, ugyanis mindkét „régere” csak az első adatközlő válaszolt. Ő kiemelte, hogy bár ő maga nem fogja tudni továbbadni a nyelvjárás, mivel *e*-zős környezetben van, és leendő házastársa is *e*-zik, fontosnak tartja, hogy majd gyermekük a nagyszülőktől megismerje az *ő*-zést, és nyelvi tudása ezzel is gazdagodjon. Úgy gondolja, hogy az *ő*-zés, illetve a tájjellegű szavak mindenképpen megőrzendőek. A második adatközlő adja a kérdés első felére a legösszettebb választ, ő a hangtani sajátosságok, vagy ahogy ő fogalmaz, a „kiejtés” (ami alatt a beszélgetések során az összes hangtani sajátosságot értette) mellett fontosnak tartja a „tájszavak, szólások, hasonlatok” csoportját, vagyis a teljes nyelvjárás továbbadását. A harmadik és a negyedik adatközlő „az *ő*vel való beszédet” jelöli meg, mint legfontosabb sajátosságot, amit tovább kell vinni. Hasonlóan az előző

kérdőív válaszadóihoz, kiemelik, hogy ez a város hagyománya, melyet tovább kell vinni, hisz ez különbözteti meg a mindszeintieket környezetüktől. Véleményem szerint ezek a válaszok bizonyítják, hogy a településen nagyon erősen működik a nyelvvaltozathoz kapcsolódó norma összetartó szerepe, amely fontos tényező lehet abban, hogy milyen gyorsan szorul vissza a város nyelvjárása.

A harmadik kérdés: „Melyik település lakói beszélnek ön szerint a legszebben?” két adatközlő szerint is értelmezhetetlen. Úgy vélték, mindenki számára a maga tájszólása a legszebb. A harmadik adatközlő Mindszentet húzta alá, a negyedik pedig Erdélyt említette. Próbáltam összevetni az e kérdésre kapott válaszokat Kontra Miklós „Hol beszélnek legszebben és legcsúnyábban magyarul?” című cikkével (1997). Ő is említ olyan adatközlőket, akik szerint az effajta kérdés nem értelmezhető.

A harmadik válaszadó, aki Mindszentet húzza alá, igazolja a válaszával azt, amit a kérdőív többi részéből már megtudtunk, és ami mind a négy adatközlőre vonatkozik: a mindszeinti nyelvhasználók körében magas a helyi beszéd presztízse. A negyedik adatközlő pedig feltehetően személyes élmények hatására választotta Erdélyt – az interjú, illetve a kérdőív kitöltése előtt Erdélyben töltötte vakációját, de válaszáat megfelleltethetnének akár a Kontra Miklós által említett mítosznak is (1997: 226), mely szerint „Erdélyben beszélnek az igazi [...] magyart.”

A negyedik kérdésre („Ha *ö*-vel beszélőt hall, fölismeri-e, hogy a beszélő az Ön városából származik-e?”) egy lehet és három igen válasz született. Csak a második adatközlő nyilatkozik úgy, hogy „nem feltétlenül” ismeri föl a tájszólást, de hozzáteszi, azt biztosan fölismeri, ha az illető eredetileg *ö*-zik, de palástolni próbálja. A másik három válaszadó szerint a jellegzetességekből „Vásárhelyen a semmit is sömminnek mondják, mi nem”, „bizonyos helyeken rakjuk ki az *ö* betűt” könnyen fölismerik településük nyelvjárását. Ez a vélemény egyfajta nyelvi tudatosságot, és nyelvi magabiztosságot feltételez, a második kérdésre adott válaszokhoz hasonlóan tükrözi a nyelvi norma összetartó erejét.

Az ötödik kérdés („Ha Mindszenten van, hivatalos helyen igyekeznek-e máshogy beszélni, mint otthon a családban?”) arra keresi a választ, tapasztalható-e a nyelvjárásban is egyfajta skála, melynek egyik végén a teljesen familiáris, a másik végén a formális szituációk, illetve az ezekben használt nyelvvaltozatok állnak. Azt csaknem biztosra vettem, hogy nyelvjárásai sajátosságokat nem hagynak el, de konkrétan azt akartam vizsgálni, vannak-e olyan beszélt nyelvi sajátosságok, melyek formálisabb nyelvjárásai szituációban elmaradnak. A kérdés ilyen iránya teljesen értelmezhetetlen volt a válaszadók számára. Az első adatközlő a formális szituációban *e*-zik, függetlenül a környezet nyelvhasználatától, a másik három nyelvhasználó ezeken a helyeken is *ö*-vel beszél, s válaszukat hasonlóan indokolják: ismerősöket találnak itt, s mindenki *ö*-vel beszél, így ők is a nyelvjárást választják.

A következő kérdés azt vizsgálja, milyen szituációkban használják az adatközlők a nyelvjárást. Az első adatközlőt legjobban a beszédpartnerek befolyásolják, az *ö* nyelvvaltozatukat követi. A többi adatközlő mind azt emelte ki, hogy a család, a mindszeinti barátok körében használják elsősorban a nyelvjárást, emellett még olyan társaságban, ahol többségben vannak az *ö*-vel beszélők. Csak a negyedik válaszadó adja azt

az indoklást is, miszerint bensőséges viszonyt fejez ki a nyelvjárás használata. Mindebből úgy tűnik, a nyelvjárást leginkább a családdal, az azonos településről származókkal való társalgásban alkalmazzák a beszélők, vagyis nagyban függ a beszédpartner nyelvhasználatától. Ennek megvannak az előnyei is és a hátrányai is. Előnye, hogy bizonyos hivatalos szituációkban is alkalmazható a nyelvjárás, amennyiben a beszélgetésben résztvevők nagyobb része a nyelvjárást beszéli. Hátránya viszonyt az, hogy ezzel a familiáris beszédhelyzetekbe (beszélgetés *e*-ző barátokkal) is befurakodhat a köznyelv. De erre a kérdésre differenciáltabb választ kapunk, ha összevetjük a most következő négy kérdéssel.

Arra a kérdésre, amely a nyelvváltozat-választás tudatosságára kérdez rá, három nem és egy igen válasz született. Az első adatközlő számára nem tudatos, mintegy „reflex-szerű” ez a választás, a második és a negyedik szerint „inkább természetes, mint tudatos” és csak a harmadik adatközlő válaszolta azt, hogy számára ez a választás teljes mértékben tudatos. A második adatközlő is hozzáteszi, hogy lehetnek olyan szituációk (például ha édesanyjával telefonál *e*-zős környezetben), amelyben tudatosan igyekszik irányítani nyelvhasználatát. A korábbi beszélgetések során mindegyik adatközlő kihangsúlyozta, hogy bár tudatában van annak, hogy általában milyen szituációban mely nyelvváltozatot használják (például tudja, hogy szüleiivel *ö*-zik, főnökével *e*-zik), az adott pillanatban ez a választás leggyakrabban teljesen természetes, automatikusan igazodnak a beszédpartner nyelvváltozatához. Bár először mindannyiuk szerint a beszédpartner nyelvváltozatát tartották mérvadónak választásukban, csaknem mind együkük felsorolt olyan szituációkat, amelyekben csak *e*-vel beszélnek (ilyen például a hivatalos ügyek intézése, a tárgyalás). Itt már a szituáció is, mint erős befolyásoló jelenik meg – ez a tényező homogén nyelvjárási környezetben nem, vagy csak ritkán (lásd az első adatközlő választát az ötödik kérdésre) jelenik meg.

Két adatközlő említette azt is, hogy akadnak olyan szituációk, amikor tudatosan irányítják, hogy mely nyelvváltozatot használják. Ezt tárgyalja a következő kérdés. Mindketten olyan hétköznapi szituációkat említettek, mint a fent is olvasható telefonálás, illetve a munkához kapcsolódó események. A harmadik adatközlő kiemelte azt is, hogy ismeretlenekkel is igyekszik tudatosan *e*-vel beszélni. Ez utal arra, hogy a harmadik adatközlő számára az *ö*-zés a természetesebb nyelvváltozat, illetve arra, hogy valóban szükséges lehet egy bensőséges viszony ahhoz, hogy a kettősnyelvűek valakivel *ö*-vel beszéljenek. A következő kérdésből („Befolyásolhatja-e beszédpartneréhez fűződő viszonya azt, hogy Ön *e*-vel, vagy *ö*-vel beszél?”) kiderül, hogy ez főleg az egyén beállítottságától függ. Az első adatközlőt egyáltalán nem befolyásolja, a másodikat és a harmadikat igen is és nem is: ismeretlenekkel csak *e*-vel beszélnek, ismerősökkel, barátokkal *ö*-vel, de csak akkor, ha ők (a barátok) is *ö*-znek. Úgy gondolom, ez a két válasz már közelebb áll ahhoz, hogy nem befolyásolja a viszony a nyelvhasználatot, hiszen elsősorban a beszédpartner nyelvváltozata számít, s csak utána a hozzá való viszony. Kivétel lehet olyan eset, amikor a kettősnyelvű beszélő *e*-ző rokonaival is a nyelvjárást használja. Csak egy adatközlő válaszolta azt, hogy „természetesen” befolyásolja választását a beszédpartnerhez fűződő viszony.

Gyerekekhez az első adatközlő *e*-vel beszél, a második és a harmadik igyekezik azt a nyelvváltozatot használni, amely szerintük a gyerekeknek természetes, csak a negyedik válaszadó nevezte az *ö*-zést természetesnek ebben az esetben.

Ez a kérdőív is kitért – az előbbinél jóval részletesebben – a nyelvi alapú megkülönböztetés kérdésére. Csak egy adatközlő jegyezte meg, hogy emlékszik egy olyan esetre, amikor (Mindszenten kívül) rászóltak, hogy beszéljen *e*-vel: „aki *ö*-vel beszél városban, az nem lehet kulturált ember”. Ennek ellenpólusaként, hárman is emlékeznek olyan esetre, amikor megdicsérték őket szép beszédükért, s szintén hárman említenek olyan alkalmat, amikor megszólták őket Mindszenten, ha *e*-vel beszéltek: „miért megegsz, mint egy kecske?”

Az előzetes beszélgetéseket igazolta, hogy mindegyik adatközlő tudott mondani olyan szituációt, amelyben kerülnie kellett, hogy *ö*-vel beszéljen. Ez két adatközlőnél a tanulmányaikhoz, két adatközlőnél pedig a munkához kapcsolódik, s így összecseng a nyolcadik kérdésre adott válaszokkal.

A harmadik kérdéscsoport, mely azt vizsgálja, mennyire vannak tudatában a nyelvhasználók a nyelvi változásnak, kettős eredményt hozott. Egyrészt minden adatközlőnél megjelent a válaszokban a kettősnyelvűség jelensége, akár magára az adatközlőre vonatkozó kérdésnél: „*ö*-zni ugyanúgy *ö*-zők, *ők* nem *e*-znek”, akár a város nyelvhasználatára nézve: „egyre többen kerülnek el nagy városokba, s ez természetesen hatással is van a nyelvre”. Amint az első példa mutatja, kiderül az is, hogy az adatközlők úgy érzik, nyelvjárásuk szinte teljesen megegyezik szüleikével, ám vizsgálatom során úgy találtam, ez nem igaz. Bár az adatközlők valóban ugyanúgy *ö*-znek, mint szüleik, a nyelvjárás más, főként alaktani és lexikai jegyei sokkal kisebb mértékben jelennek meg náluk. Ilyen például az, hogy míg szüleik a *jönni* ige és változatai helyett a *gvüsz* alakot használják (*gvüttök*, *gvüvőre*), az adatközlőknél ez nem, vagy csak nagyon ritkán jelenik meg. Érdekes, hogy legtöbbször következetesen a nyelvjárási, vagy következetesen a köznyelvi alakot használják. Nagyon ritka volt az, hogy egy adatközlő ugyanabban a beszédhelyzetben mindkét alakot használta volna.

A fentebbi válaszok alapján megkísérelhetünk felállítani egy skálát arról, mely tényezők milyen mértékben befolyásolják a kérdőívet kitöltő kettősnyelvűek nyelvváltozat-választását. A szakirodalomban gyakran előforduló nézet, miszerint a nyelvi alapú hátrányos megkülönböztetéstől, a „megbélyegzettségtől” való félelem fontos tényező a kisebbségben lévő nyelvet (esetünkben: nyelvváltozatot) beszélőknél, a kettősnyelvűségekre a következő módon alkalmazható: az első két helyen egymás mellett áll a szituáció formalitás-foka, illetve a beszédpartner nyelvhasználata mint a nyelvváltozat-választást befolyásoló tényező, ezek után következhet az – erősen egyénfüggő – beszédpartnerhez fűződő viszony (illetve ennek egyik változataként a hallgatóságghoz való viszony), majd utolsóként a hátrányos megkülönböztetéstől való félelem. Érdemes lenne megvizsgálni, hogyan alakul ez a skála a kettősnyelvűség különböző fokozataiban, mivel ezzel meg lehetne rajzolni a nyelvjárás visszaszorulásának „útját”, és talán tenni ellene valamit.

Összefoglalás

Munkámban a 25–35 éves Mindszenti fiatalok nyelvhasználati szokásait vizsgáltam meg két kérdőív segítségével. Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy a kérdezett adatközlők válaszai az egyesnyelvű beszélőkénél sokkal nagyobb fokú nyelvi tudatosságról vallanak, ezért úgy gondolom, nyelvhasználatuk vizsgálatára jó eredményekkel járhat a kérdőíves módszer. A válaszokból képet kaphattunk arról, mi jellemzi a 25–35 éves Mindszenti beszélők nyelvhasználatát. Elmondhatjuk, hogy a vizsgált korcsoport nagy része ma már két nyelvváltozatot használ, jól elkülöníthető szituációkban, s láthattuk azt is, hogy mivel a kettősnyelvűek nagy nyelvi tudatossággal rendelkeznek, tudatában vannak annak, milyen helyzetben melyik nyelvváltozatot használják, noha ez a választás az adott pillanatban az esetek legtöbbszörében nem tudatos. A kettősnyelvű beszélők nyelvváltozat-választását több dolog befolyásolja: a szituáció formalitás-foka, a beszédpartnerhez, illetve hallgatósághoz fűződő viszony, valamint a nyelvi alapú megkülönböztetéstől való félelem. Bár az adatközlők szinte mindannyian úgy gondolják, településük nyelvjárását meg kell őrizni, ezt a hagyományt tovább kell vinni, Mindszenten kívül, illetve nem (ezt a) nyelvjárást beszélő társaságban igyekeznek a köznyelvet beszélni. Az óvodások szüleinek nagy része szeretné, ha gyereke *e*-vel is megtanulna beszélni, hogy ne kerüljön hátrányos helyzetbe a nyelvjárás használata miatt.

A két kérdőív összevetéséből kiderül, hogy bár a köznyelv elsajátításában ma is általánosan motiváló erő a megbélyegzettségtől való félelem, az adatok azt mutatják, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkező adatközlők esetében az a tényező egyre hátrább húzódik, s a környezethez való igazodás kerül előtérbe.

A két kérdőívben kapott adatok azt mutatják, hogy a kettősnyelvűségben a funkcionális nyelvjárásvesztés egyik állomásaként a nyelvjárás egyre kevesebb nyelvhasználati szintre szorul vissza, ám a nyelvjáráshoz kapcsolódó rejtett presztízs, annak összetartó ereje nagyon erős. Remélem, ez a beszélők nyelvhasználatára is hatással van, és Mindszenti nyelvjárása minél tovább megmarad.

HIVATKOZÁSOK

- Beregszászi Anikó 2004: Megfélemlített anyanyelvhasználat, in Beregszászi Anikó–Csermicskó István: *...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról*, Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 90–7.
- Juhász Dezső 2003: A magyar nyelvjárások területi egységei, in Kiss Jenő szerk. 2003, 278–81.
- Kiss Jenő 1995: *Társadalom és nyelvhasználat*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő szerk. 2003: *Magyar dialektológia*, Budapest, Osiris.
- Kontra Miklós 1997: Hol beszélnek legszebben és legcsúnyábban magyarul? *Magyar Nyelv* 93, 224–32.

-
- Lanstyák István 1998: Diglosszia és kettősnyelvűség, in Kontra Miklós – Saly Noémi szerk. *Nyelvmentés vagy nyelvárulás? Vita a határon túli magyar nyelvhasználatról*, Budapest, Osiris, 125–43.
- Oszkó Beatrix 1992: Kérdések a nyelvhasználati tudatosság vizsgálatához, *III. Dialektológiai Szimpozion*, Szombathely, Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola, 144–50.

FÜGGELÉK

1. kérdőív

Kérem, húzza alá a megfelelő választ!

1. Otthon hogyan beszélnek?

Apa: e-vel/ ö-vel

Anya: e-vel/ ö-vel

2. Szülők iskolai végzettsége:

Apa: általános/szaktanulmányképző/szakközépiskola/gimnázium/főiskola/egyetem

Anya: általános/szaktanulmányképző/szakközépiskola/gimnázium/főiskola/egyetem

3. Szeretné-e, hogy gyermeke ö-vel beszéljen?

Igen/nem

Miért?

4. Ösztönzi-e őt erre valami módon?

Igen/nem

Ha igen, hogyan?

Kérem, írja le a véleményét a következő kérdésről!

5. Fontosnak tartja-e, hogy továbbéljen Mindszent nyelvjárása?

2. kérdőív

I.

1. Név:

2. Cím:

3. Életkor:

4. Milyen iskolá(ka)t végzett?

5. Hol végezte iskoláját/ iskoláit?

6. Foglalkozás(ok):

7. Munkahely:

8. Házastárs származási helye:

II.

1. Ön szerint miben tér el a mindszei beszéd az e-vel való beszédétől?

2. Mit tart Mindszent nyelvéből megőrzendőnek? Mit szeretne továbbadni a következő generációnak?

3. Melyik település lakói beszélnek Ön szerint a legszebben?

Például: Szeged, Budapest, Hódmezővásárhely, Szegvár, Mindszent Egyéb:

4. Ha ö-vel beszélőt hall, fölismeri-e, hogy a beszélő az Ön városából származik-e? Miért?

5. Ha Mindszenten van, hivatalban, postán (vagy más hivatalos helyen) igyekszik más-hogy beszélni, mint otthon a családban? Miért?

6. Mikor, kivel, milyen helyzetekben beszél ö-vel?

7. Ön szerint mennyire tudatos ez a választás?

8. Vannak-e olyan helyzetek, amikor Ön tudatosan igyekszik e-vel illetve ö-vel beszélni?

9. Befolyásolhatja-e a beszédpartneréhez fűződő viszonya azt, hogy Ön e-vel, vagy ö-vel beszél?

10. Ha kisgyermekkel beszélget, Ön *e*-vel, vagy *ő*-vel beszél? Miért?
 11. Előfordult-e már, hogy Mindszenteen kívül valaki rászólt Önre, hogy beszéljen *e*-vel?
 12. Ha igen, hány ilyen este emlékszik? Meséljen el néhányat közülük!
 13. Tud-e olyan esetről, hogy valamelyik ismerősével ugyanez?
 14. Volt-e olyan esetben, hogy kerülnie kellett, hogy *ő*-vel beszéljen?
 15. Megszólják-e Önt Mindszenteen, ha *e*-vel beszél?
 16. Előfordult-e már, hogy megdicsérték szép beszédéért, mikor *ő*-vel beszélt?
- III.
1. Másként beszél-e Ön, mint a szülei?
 2. Észrevesz-e valamilyen változást Mindszenteen nyelvhasználatában az utóbbi tíz évben?
 3. Ismer-e olyan szavakat, melyeket az idősek használnak, a fiatalok már csak ritkán, vagy egyáltalán nem?
 4. Ismer-e olyan szavakat, amelyeket ma máshogy mondanak, mint régebben?
 5. Mit gondol a mai mindszeinti gyerekek beszédéről?

THE HABITS OF LANGUAGE USE IN THE BIDIALECTAL COMMUNITY IN MINDSZENT

KINGA MÁTYUS

This paper examines the habits of language use of the young adults in the bidialectal community in Mindszent with the help of two questionnaires, in order to get to know the speakers' attitudes that have a great influence on how long the regional dialect will survive in the community.

Mindszent is a small town about 50 kilometers north of Szeged. The regional dialect spoken in the language community, according to Juhász (2003: 278), belongs to the Southern – Great Plains type of regional dialects, but in the last decades of the 20th century, standard Hungarian began to appear as a second dialect in the speech community, and has been used in more and more communicative situations since then. The use of two dialects has led to a bidialectal situation in the speech community.

The young adults (aged 25-35) are well aware that they are bidialectal, i.e. they use the two dialects according to the communicative situation, so the questionnaire survey method is used as an appropriate tool to study their habits of language use. In the present paper I discuss two surveys: the first one examines the target age group's language attitudes and whether they intentionally influence the language use of their children. These questionnaires were filled out by the parents of the children going to the local nursery school, who are of very varied educational backgrounds, so this questionnaire had to be short and simple.

The second survey aims at studying the attitudes of the bidialectal speakers towards their own language use and the regional dialect used in Mindszent. This questionnaire is more detailed and also examines if the speakers are aware of the change of the language use in their town. These questionnaires were filled out by speakers who can use the two dialects of the contact situation separately.

The result of the questionnaire studies reveals that bidialectal speakers have greater language awareness than monodialectal speakers, and that the bidialectal contact situation has led to the functional suppression of the regional dialect. However, the surveys also show that the covert prestige of the latter dialect is very strong, and, hopefully, will help the regional variety to survive.